

Zbornici dokumenata ZAVNOH-a sadrže niz priloga koji olakšavaju njihovu upotrebu. Efikasnosti te zbirke dokumenata pridonosi dobro izrađeno kazalo osobnih i geografskih imena i kazalo predmetnih pojmova. Veoma je korisna i kronologija događaja, popis vijećnika ZAVNOH-a I, II, III, IV zasjedanja te pregled organa ZAVNOH-a s kraja 1944. godine.

Pridržavajući se tih načela redaktor je dosljedno primijenio metodologiju kritičkog objavljivanja teksta. Ujedno su njegovi selekcion principi bili takvi da su iz inače izvanredno bogate građe ZAVNOH-a izdvojili ono što je najvažnije.

Moraju li se, međutim, cjelokupnom projektu staviti i zamjerke, onda je najprije šteta što financijski i vremenski razlozi nisu dopustili redaktoru da u treći i napose četvrti svezak uvrsti više dokumenata o pravnom i političkom iskustvu u strukturama izvan ZAVNOH-a. Ovdje prije svega mislimo na dokumente o radu organa narodne vlasti na oslobođenom području.

Lišen većih konceptualnih i tehničkih nedostataka, Zbornik ZAVNOH-a nesumnjivo pripada najboljoj literaturi te vrste. Tiskanje četvrtog sveska trebalo bi da potakne istraživače NOB-a i revolucije na veći stupanj uvažavanja i konzultiranja tih značajnih dokumenata, da potakne njihov intelektualni interes za opće i sintetičko.

Nada Kisić-Kolanović

*VELJKO VLAHOVIĆ, Sećanje—Hronologija—Bibliografija,
Beograd 1985, 374 str. + 39 str. fotografija*

U izdanju čak troje izdavača — beogradskog Instituta za savremenu istoriju, Istorijskog instituta SR Crne Gore iz Titograda, Partizanske knjige iz Ljubljane, OOUR-a Izdavačko-publicistička delatnost iz Beograda, što govori o finansijskim problemima u objavljivanju bilo koje znanstvene publikacije — u Beogradu je 1985. godine izašla knjiga pod naslovom: Veljko Vlahović. Sećanja—Hronologija—Bibliografija. Priredili su je dr Milan Vesović, mr Milan Matić i Josip Vučković. Riječ je o pokušaju da se nadomjesti nedostatna literatura o tom istaknutom revolucionaru, borcu španjolskog naroda za slobodu i protiv fašizma, partijskom radniku i marksistu s namjerom da ta knjiga bude poticaj daljnjem istraživanju njegova života i rada. Jer, o Veljku Vlahoviću, koji je u toku svoga života i revolucionarne djelatnosti obavljao niz značajnih dužnosti, pisano je vrlo malo u znanstvenoj literaturi i publicistici. Kao što je poznato Vlahović je bio istaknuta ličnost naprednoga studentskog pokreta na polovici tridesetih godina. Poznate su i one njegove dužnosti u toku španjolskog rata za slobodu i protiv fašizma 1936—1939. godine, kad je bio aktivan i kao vojnik na fronti i kao politički radnik u pozadini. Zna se za njegove funkcije u vrijeme drugoga svjetskog rata u Komunističkoj omladinskoj internacionali, Kominterni i Radio-stanici »Slobodna Jugoslavija« u Moskvi. Poznato je da je Vlahović, nakon povratka u zemlju poslije oslobođenja Jugoslavije, imao mnoge partijske, državne, diplomatske i društvene funkcije. Ipak, uza sve to o njemu, uostalom kao i o mnogim drugim istak-

nutim rukovodiocima u nas, još uvijek nema znanstveno utemeljene biobibliografije. Zato je ovaj pokušaj došao u pravi čas i imat će i dalje mjesto u znanstvenoj literaturi o Veljku Vlahoviću.

Autori ove knjige priredili su za objavljivanje Vlahovićeve autobiografske radove — uglavnom njegova sjećanja na značajnije trenutke iz života i rada, a također i sjećanja Vlahovićeve suboraca na toga izuzetnog čovjeka i dosljednog borca za revoluciju. Ta tematika je sadržaj prvoga dijela, odnosno prvih dvaju poglavlja ove knjige, s naslovom Sjećanja, koja imaju dva odjeljka: I. Autobiografski radovi Veljka Vlahovića i II. Saborci o Veljku Vlahoviću. U prvome odjeljku objavljeno je 18 napisa, uglavnom Vlahovićeve intervjua, od kojih je većina objavljena u njegovim Sabranim djelima (svega dva napisa čuvaju se u Arhivu CK SKJ). To je građa koja govori o Vlahovićevu radu u vrijeme studiranja u Beogradu, te Pragu, zatim u toku njegova pripadanja republikanskoj vojsci u španjolskom ratu za slobodu, pa o njegovu radu u SSSR-u od Komunističke internacionale do Radio-stanice »Slobodna Jugoslavija«, te na kraju iz vremena njegove diplomatske i državničke djelatnosti nakon povratka u domovinu. U odjeljku Saborci o Veljku Vlahoviću objavljeno je pet sjećanja njegovih istaknutih suboraca — Josipa Broza Tita, Staneta Dolanca, Aleša Beblera, Vljaka Begovića i Veljka Kovačevića. Svi oni govore o Vlahoviću kao o hrabrom i neustrašivom drugu i borcu, koji je usprkos teškim ranama što ih je zadobio na španjolskom ratištu, usprkos bolesti i slabom zdravlju do posljednjeg trenutka svoga života (umro je relativno mlad, u 61. godini života 1976. godine) neumorno radio i nastojao da zajedno s drugima ostvari zadane ciljeve koje je KPJ pred sebe postavila. U tome prvom dijelu objavljena je Vlahovićeve oporuka sastavljena 16. veljače 1975. godine, objavljena u knjizi Dušana Mitevića, Veljko Vlahović. Život i delo (Beograd 1976), jedinoj publicističkoj knjizi koja obrađuje Vlahovićev život i rad od početaka do smrti.

U drugom dijelu ove knjige objavljena je na stotinjak stranica Hronologija života 1914—1975. godine, nastala na osnovi istraživanja štampe i arhivske građe. U njoj se detaljno prati život i rad Veljka Vlahovića. Donosi se u toj kronologiji novih podataka, a također se ispravljaju neki podaci do sada uvriježeni — npr., onaj o dolasku Vlahovićevom u zemlju nakon povratka iz SSSR-a. U Hronologiji se samo registriraju događaji i aktivnosti, ne donosi se o njima sud. Ona govori o širokoj aktivnosti V. Vlahovića, a osobito nakon oslobođenja zemlje. Ta aktivnost u dostupnim izvorima nije uvijek ni bila zabilježena, pa će vjerojatno u daljnjem istraživanju doći u njoj do promjena, iako vjerojatno neznatnih.

Treći dio knjige: Bibliografija radova 1936—1975. sadrži bibliografske podatke razvrstane u četiri poglavlja: 1. Radovi objavljeni u inostranstvu i u Jugoslaviji 1936—1945 (Posebna izdanja i Članci i prilozi), 2. Radovi objavljeni u Jugoslaviji 1945—1982 (Posebna izdanja i Članci i prilozi), 3. Radovi objavljeni u inostranstvu 1952—1974 (Posebna izdanja i Članci i prilozi) i 4. Literatura o Veljku Vlahoviću 1937—1982 (također razvrstana u Posebna izdanja i Članke i priloge). Taj dio ove knjige govori o bogatoj publicističkoj djelatnosti V. Vlahovića koji je pisao pod svojim imenom, ali i pod raznim drugim imenima — J. Vlasov, J. Vlasov, I. Vlasov, V. Vlasov itd. Taj je dio urađen po svim pravilima izrade bibliografija i po tome ima veliku vrijednost kao putokaz za obradu rada i života V. Vlahovića.

Na kraju knjige navedene su Skraćenice i Registar imena, a dokumentarnu vrijednost imaju, svakako, i objavljene fotografije na trideset četvet stranica. Ova knjiga o životu i radu V. Vlahovića, o kojemu bi valjalo pisati mnogo više i koji još uvijek čeka znanstveno utemeljenu biografiju, po svojim rezultatima, osobito u Hronologiji i u Bibliografiji, jest i ostatak nezaobilazan priručnik za svakog istraživača života i djela V. Vlahovića.

Bosiljka Janjatović

REVUE DES ÉTUDES SLAVES, Tome 56, Paris 1984.

Institut za slavistiku u Parizu posvetio je jedan broj svoga gore navedenog uglednog časopisa jugoslavenskim temama. Ideja je to glavnog urednika časopisa, profesora Jacquesa Catteaua. Na oko 200 stranica deset autora iz Jugoslavije i jedan Francuz obradili su četiri historijske teme, šest književnopovijesnih i jednu lingvističko-povijesnu. M. Gross je izložila (373—384) »Osnovne karakteristike integracionih ideologija u Hrvata prije I svjetskog rata«. Tekst je koncipiran za stranog čitaoca, pa je razumljivo da u njemu ima općepoznatih podataka, kao npr. u sklopu kojeg se dijela Monarhije nalazi koja hrvatska zemlja. Autorica govori o hrvatskom narodnom preporodu, kroatizmu kao političkom konceptu i jugoslavizmu kao širem kulturnopolitičkom programu — s jedne strane, te o čistom hrvatskom nacionalizmu pravaša, s druge strane. Objasnivši Starčevićev stav prema Monarhiji i Slavenima na Balkanu, te Kvaternikove pokušaje u Francuskoj, prof. Gross je ukazala i na kasnije ideološke pojave unutar hrvatskog društva, kao što su Napredna omladina (koja kasnije dovodi do stvaranja Hrvatsko-srpske koalicije), pa socijaldemokrati i Seljačka stranka. Strani se čitalac vrlo jasno upoznaje s društveno-političkim, ekonomskim i socijalnim stanjem u hrvatskim zemljama u to vrijeme, tj. potpunom nejedinstvenošću unutar koje se imao odvijati nacionalni integracioni proces.

Prof. R. Samardžić (»Sudbina jednog naroda: Srbi od XIV do XIX st.«, 345—363) razmatrao je, kako se vidi iz naslova, pet stoljeća srpske historije, zanimljivo i živo, obuhvativši dobrim dijelom i kulturnopovijesna zbivanja. Prof. D. Bogdanović, također sa Filozofskog fakulteta u Beogradu, dao je presjek historijskih događaja na Kosovu od doseljenja Slavena u VII st. do naših dana (»Pitanje Kosova juče i danas«, 387—400), stavivši akcent na odnose Srba i Albanaca, koji se prvi put u povijesti spominju u XI st. Prof. Michel Aubin (363—373) pozabavio se vrlo zanimljivom temom (»Dva izraza slavenskog osjećanja u XVI st.«) koja je podjednako historijska koliko psihološko-sociološka. Autor je, među ostalim, ukazao i na neke ličnosti književnog i javnog života u Dalmaciji, Slavoniji i Sloveniji, npr., koje su naglašavale svoju slavensku svijest i slavenstvo kao *kvalitetu*. Neki su od tih pisaca — po mišljenju Aubina — anticipirali pojam hrvatsko-srpskog kao jednog jezika, a i jugoslavenske zajednice.

Ostali prilozi odnose se na Muslimane u Jugoslaviji, njihovu stariju i mlađu književnost, upotrebu pisma (arapskog, ćirilskog, latiničkog), te objašnjavanje